

Chráněná krajinná oblast

Jeseníky

Taťana Schmidtová, Ladislav Hajný, Jan Halfar, Jindřich Chlapek

Historie ochrany přírody

Vyhlášení Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Jeseníky předcházelo, stejně jako u ostatních chráněných území, studium a poznání zdejší přírody. První odborné zmínky o jesenické přírodě se objevují již v 1. polovině 19. století (Franz von Mückush, 1820) a soustřeďují se zejména na oblast Velké kotliny. V roce 1904 byla v pralesovitých porostech horských smrčín mezi Vozkou a Keprníkem na ploše 172 ha zřízena knížetem Janem z Lichtenštejna první rezervace na Moravě, tzv. Lichtenštejnský prales. Další rezervace byly vyhlášeny v letech 1946 a 1955, jednalo se např. o Velkou a Malou kotlinu, Petrovy kameny, Vrchol Pradědu, Rejvíz, Rašeliniště Skřítek.

Snahy o celistvou ochranu jesenické přírody a krajiny vyvrcholily 19. 6. 1969 vyhlášením CHKO Jeseníky. Jeseníky jsou pátou nejstarší a rozlohou 740 km² čtvrtou největší chráněnou krajinnou oblastí v České repub-

lice. Lesnatostí dosahující 80% patří spolu s Českým lesem k nejlesnatějším oblastem a nadmořskou výškou 1 491 m představují vertikálně nejvyvinutější CHKO u nás.

Nejcennější části jesenické přírody jsou chráněny sítí rezervací, která je tvořena čtyřmi přírodními rezervacemi národní kategorie (NPR) – Praděd, Šerák-Keprník, Rašeliniště Skřítek a Rejvíz, 19 přírodními rezervacemi (PR) a šesti přírodními památkami (PP). Nejcennějším územím Jeseníků je Národní přírodní rezervace Praděd, která vznikla v roce 1991 sloučením původně šesti samostatných státních přírodních rezervací a rozlohou 2 031 ha je největší NPR v České republice. Perlou jesenické přírody je ledovcový kar Velké kotliny v NPR Praděd, tzv. botanická zahrada Moravy a Slezska, kde se vyskytuje kolem 360 druhů vyšších rostlin.

V rámci evropské soustavy chráněných území Natura 2000 byla v roce 2004 na téměř 70% rozlohy CHKO Jeseníky vymezena

ptačí oblast. Předmětem ochrany jsou zde dva druhy, a to chřástal polní (*Crex crex*) a jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*). Dále zde bylo vyhlášeno 13 evropsky významných lokalit.

Pěče o území je svěřena Správě CHKO Jeseníky od roku 1969 se sídlem v Malé Morávce, od roku 1997 se sídlo správy přesunulo do Jeseníku.

Neživá příroda

Z geologického hlediska patří Jeseníky do severní části moravskoslezské zóny – jednotky východosudetské (silezikum). V důsledku složitého vývoje (nejprve sedimentace na dně moře, pak zvedání a lámání ker, zarovnávaní povrchu a na závěr činnosti ledovce) mají velmi složitou a pestrou geologickou stavbu.

Území CHKO tvoří keprnická a desenská jednotka s tzv. obalovými sériemi. Západnější jednotka keprnická je charakteristická silně

Krajina v okolí Horního Údolí na Zlatohorsku

Foto L. Bureš

Zdroj AOPK ČR

přeměněnými biotitickými ortorulami, v denské jednotce figurují mylonity. Obal jednotek tvoří na západě skupina Branné s fylity a mramory a na východě vrbenská skupina zastoupená rulami nejspodnějšího podloží, dále metavulkanity a kvarcicity. Nejvyšší část vrstev tvoří méně přeměněné krystalické vápence a grafitické fylity. Nejvýchodnější výběžky CHKO zasahují do andělskohorského souvrství s nepřeměněnými usazenými horninami – drobnými a břidlicemi.

Pestrá geologická stavba podmínila rovněž pestrost výskytů minerálů a dalších hornin. Přírodní památky Smrčina u Sobotína a Zadní Hutisko u Vernířovic představují v ČR největší ložiska krupníku, slabě metamorfované horniny světlé barvy, složené hlavně z mastku, chloridu a karbonátů. V minulosti se používal jako vyzdívka peci, vyráběly se z něj koryta a dlažba. Nad Ludvíkovem se dobývaly měděné rudy z křemenné žíly několik set metrů dlouhé. Jeseníky prosluly bohatými nalezišti zlata. Mezi nejvýznamnější zlatonosné toky s přítomností zlata v říčních usazeninách a s pozůstatky plošně velmi rozsáhlého rýžování patří Opava, Bělá, Olešnice, Moravice a Oskava. Historický počátek rýžování spadá do starověku. Proslavené bylo dolování železných rud, které zde probíhalo již od 12. století. Postupný úpadek a celkový zánik jsou zaznamenány ve 2. polovině 19. století. Za zmínku stojí historicky nejrozsáhlejší železnorudný revír v okolí Malé Morávky; tamní dobývka Šimon-Juda s významným zimovištěm netopýrů je součástí zbrusu nové Národní přírodní památky Javorový vrch (viz také článek na straně 34). Příkladem výskytu vzácné mineralizace tzv. alpského typu je světově proslulá lokalita Pfarrerů u Sobotína

s unikátními krystaly epidotu. Lokalita Shindehubel u Maršíkova je rovněž ve světovém měřítku jedinečná zásluhou významného naleziště chryzoberylu v hrubozrnné magnetické hornině pegmatit. Granátová skála u Sobotína je známá výskytem minerálů granátu ve svorech. Všechny tři jmenované lokality jsou součástí naučné mineralogické stezky Sobotín-Maršíkov, která je svým zaměřením jedinečná nejen v rámci Jeseníků.

V nejvyšších polohách Jeseníků se díky pravděpodobné absenci lesa v postglaciálním vývoji dobře dochovaly četné mrazem formované tvary terénu. Mezi nejvýraznější patří tzv. kamenné proudy (tříděné pruhy) v oblasti Břidličné hory a tříděné polygony u Petrových kamenů. Tyto tvary jsou charakteristické mrazovým tříděním materiálu podle zrnitosti v období posledních glaciálů, v současnosti jsou neaktivní. Sítinové půdní kopečky (thufury) na Keprníku jsou jedinečné současnou aktivitou a vývojem, který je však nepříznivě ovlivněn borovicí klečí. Její přítomnost vede k ukládání většího množství sněhu, jenž snižuje intenzitu a hloubku promrzání. Navíc kořenový systém kleče tyto útvary přímo rozrušuje.

Výrazné dominanty hřebenových partií představují na některých vrcholech (Petrovy kameny, Keprník, Vozka) izolované skály s kryoplanárními terasami. Pozoruhodná jsou rozsáhlá kvarciová kamenná moře v oblasti Břidličné hory. V nižších polohách se rozsáhlé sutě bez vegetace vyskytují pod Spáleným vrchem (naproti Vřesové studánce), na Suchém vrchu u Vrbna pod Pradědem nebo v Přírodní rezervaci Borek u Domašova.

Paměť kulturní krajiny

Kam až sahá paměť jesenické krajiny, v níž se poprvé objevil člověk, lze určit jen obtížně. Příkré svahy hor a hluboce zaříznutá údolí, kudy vedly první stezky kupců, zastřešené pozůstatky keltského rýžování zlata, mhlavé příznaky aktivit germánských a slovanských kmenů – to je starověká matrice, která vytvořila prvotní základ vzniku a vývoje kulturní jesenické krajiny.

S německou, převážně hornickou kolonizací ve 12.–13. století se začal měnit charakter doposud téměř neobydlené, neprostupné a divoké horské krajiny. Rozvoj dolování a těžba zlata a železa podnítily stavby strážních hradů a prvních hornických nebo dřevařských osad, v podhůří byla zakládána nová města. Tato tzv. velká kolonizace přivedla z nížin do jesenických hor německé prospektory a horníky; kolem 17. století byla etnická struktura zcela ustálená – s naprostou převahou německého obyvatelstva. V té době již krajina působením antropogenních vlivů prodělávala intenzivní proměnu. Na dolování navázaly mnohá další odvětví lidské činnosti. Vznikaly hutě, železářny, válcovny, které vy-

žadovaly kvůli velké spotřebě dřeva masivní mýcení lesů. Vzestup v horských nepříznivých klimatických podmínkách zaznamenal i zemědělství (zejména pastva), rozvinul se textilní průmysl a sklářství. Nová lidská sídla sledovala převážně údolní linie cest a potoků (např. Horní a Dolní Údolí, Domašov, Vernířovice), nebo si vybírala prosluněná vymýcená místa v lesích (např. Bílý Potok, Přemyslov, Pustá Rudná, Véska nad Bedřichovem). Architektura zdejších staveb byla výrazně ovlivněna zejména architekturou německou, dále slezskou, moravskou a českou. Výsledkem byla jedinečná forma horského obydlí, tzv. východosudetského – přízemního jesenického domu. Stavení s dochovanými znaky místní lidové architektury jsou památkově chráněná, a to buď jednotlivě, nebo v souborech v rámci památkových zón (např. Žďárský Potok, Horní a Dolní Údolí, Malá Morávka).

Jesenická krajina byla několikrát téměř vyhlazena: v období třicetileté války, během morových ran a čarodějnických procesů v 17. století a naposledy přibližně před 60 lety. Po odsunu německého obyvatelstva došlo k násilnému zpětrhání přirozených vazeb ke krajině trvajících po mnohé generace. Nastalo období ekonomické, sociální, kulturní a duchovní katastrofy. Byly opuštěny celé osady, mnohé postupně zpustly, nebo byly pobořeny (např. Růžová na Rýmařovsku, Morgenland u Malé Morávky nebo Adamov u Vrbna pod Pradědem) a zanikly. Nežůstala ušetřena jediná vesnice nebo město, v níž by nechátralo mnoho prázdných domů.

Poválečné obsazování vyhlazeného území přistěhovalci bez vztahu ke zdejší krajině, v kombinaci se sveřepým budováním socialismu, zanechalo v obraze dochovaného krajinového rázu hluboké rány. Snad nejhorším a nevratným zásahem v paměti jesenické krajiny je vybudování přečerpávací vodní nádrže o rozloze 15 ha na hoře Dlouhé Stráně (1 342 m n. m.) odříznutím jejího vrcholu na místě původního cenného přírodního prostředí (alpínské bezlesí).

Vegetace a flóra

Struktura přirozené vegetace území CHKO Jeseníky věrně odráží zejména výškový, případně vlhkostní gradient prostředí. Přirozené vegetační struktury se však dochovaly pouze velice vzácně, přesto s rostoucí nadmořskou výškou přibývají. V nejnižších polohách kolem 400 m n. m. se ojediněle zachovaly dubohabřiny s vysokým zastoupením lípy. V potenciální vegetaci zcela převažují porosty s dominantním bukem, od dubových bučin (*Luzulo-Fagetum*) přes bučiny (*Dentario enneaphylli-Fagetum*), jedlové bučiny až po smrkové bučiny (*Calamagrostio villosae-Fagetum*) vystupující místy do nadmořské výšky 1 200 m. Jedním z klíčových předmětů ochrany CHKO Jeseníky, resp. rezervací jsou horské smrčiny.

Převládají třtinové smrčiny (*Calamagrostis vilosae-Piceetum*), které místy střídají porosty s dominantní paprptkou horskou (*Athyrio alpestris-Piceetum*).

Přechod k alpskému bezlesí zpravidla probíhá pozvolna přes tzv. difúzní (parkovou) horní hranici lesa v polohách mezi 1 300–1 400 m n. m. Les se postupně rozvolňuje, zůstávají jednotlivé klonální skupinky smrků, jejichž výška dosahuje pouhých několik metrů. V místech působení lavin je hranice mezi vysokohorským bezlesím a lesem ostrá, formovaná lavinovou destrukcí.

Nad horní hranicí lesa se nachází svět formovaný drsným horským klimatem. Vegetační doba začíná v květnu a končí v září, sníh mnohde leží do konce května a v závětrných partiích zůstávají sněhová pole někdy až do července. Podle biotopové klasifikace převládají alpské vyfoukované trávníky se sítinou trojklannou (*Juncus trifidus*) a kostřavou nízkou (*Festuca supina*), zapojené alpské trávníky s metličkou křivolakou (*Avenella flexuosa*) a ostřicí Bigelowovou (*Carex bigelowii*) a subalpská brusnicová vegetace s převládající borůvkou. Zcela jedinečná je vegetace skal, prameništ, vysokobylinných niv a sněhových výležísk Velké kotliny s celou řadou reliktních druhů.

I přes snahy o odvodnění jsou velice dobře zachovalá jesenická rašeliniště, jimž se vyhnuje těžba rašeliny. Zejména to platí pro vrchoviště v oblasti Keprníku a jedinečný komplex rašelinných biotopů, zachycující všechny fáze sukcesního vývoje od rašelinného jezírka po rašelinnou smrčinu v NPR Rejvíz. Nechybí zde blatkové bory s rojovníkem bahenním (*Ledum palustre*) a vrchoviště s klikvou

bahenní (*Oxycoccus palustris*) a rosnatkou okrouhlolistou (*Drosera rotundifolia*).

Druhově bohaté ovsíkové louky se dochovaly poměrně vzácně, jde pouze o několik celků např. nad Horním Údolím na Zlatohorsku nebo nad Novými Losinami na Hanušovicku.

Ve flóře Jeseníků nalezneme četné klenoty jedinečné na regionální, národní i světové úrovni. Vzhledem k rozmanitosti vegetačních stupňů ostře kontrastují druhy pahorkatin jako jaterník podléška (*Hepatica nobilis*) či prstnatec bezový (*Dactylorhiza sambucina*) s glaciálními relikty jestřábníkem alpským (*Hieracium alpinum*) nebo řeřišnicí rýtolistou (*Cardamine resedifolia*). Ve Velké kotlině roste černohlávek velkokvětý (*Prunella grandiflora*) spolu s vysokohorským kopyšníkem tmavým (*Hedysarum hedysaroides*) a řadou dalších glaciálních reliktních. Výčet druhů by ale měl začít u taxonů endemických, jimiž jsou lipnice jesenická (*Poa riphaea*), zvonek jesenický (*Campanula gellida*), pupava Biebersteinova sudetská (*Carlina biebersteinii* subsp. *sudetica*), hvozdík kartouzek sudetský (*Dianthus carthusianorum* subsp. *sudeticus*) a jitrocel černavý sudetský (*Plantago atrata* subsp. *sudetica*). Výčet zajímavých druhů by byl velice dlouhý, opomenout však nelze v lesích rostoucí sklenobýl bezlistý (*Epipogium aphyllum*) a krtičník jarní (*Scrophularia vernalis*), blatnici bahenní (*Scheuchzeria palustris*) a bradáček srdčitý (*Listera cordata*) na rašeliništích a vysokohorské druhy, jako zvonek vousatý (*Campanula barbata*), vrba bylinná (*Salix herbacea*), hořec jarní (*Gentiana verna*), h. tečkový (*G. punctata*), škarda sibiřská (*Crepis sibirica*), ostřice skalní (*Carex rupestris*) nebo psineček alpský (*Agrostis alpina*).

Vrchovištní rašeliniště jsou prostředím řady reliktních rostlin a živočichů.

Foto L. Bureš

Floristicky jsou překvapivě zajímavé i některé sjezdovky; nad Ramzovou jsou uváděny všechny naše druhy plavuníků (a obě plavuně a vranec jedlový), na Červenohorském sedle zase roste populace hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*) čítající více než pět tisíc jedinců.

Fauna

Území CHKO Jeseníky je považováno za jeden z nejméně antropogenně pozměněný horský celek v ČR, přesto se i zde vliv člověka projevil v minulosti vymizením reprezentativních druhů fauny, jako je medvěd hnědý (*Ursus arctos*), vlk obecný (*Canis lupus*), kočka divoká (*Felis silvestris*) či orel skalní (*Aquila chrysaetos*). Aktuálně k nim přibyl tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*) a tetřev hlušec (*Tetrao urogallus*). Rys ostrovid (*Lynx lynx*) jako poslední z velkých predátorů je ve stavu kritického ohrožení, ačkoliv má na velké části území Jeseníků relativně dobré podmínky k životu a rozmnožování. Na druhou stranu lze přidat trochu optimistického optimismu a přičíst na seznam fauny Jeseníků nové nebo staronové druhy, jako je kulíšek nejmenší (*Glucidium passerinum*), sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*), krkavec velký (*Corvus corax*), strnad luční (*Miliaria calandra*), hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*), vydra říční (*Lutra lutra*) a v době psaní tohoto článku historicky vůbec poprvé je zaznamenán pár jeřábů popelavých (*Grus grus*). Druhá pestrost živočichů je dána růzností a kvalitou biotopů. V CHKO Jeseníky se zásadně projevuje fenomén téměř osmdesátiprocentní lesnatosti území, k celkové biodiverzitě významně přispívají i plošně menší biotopy podhorských luk a pastvin, horských holí, mokřadů a rašeliništ, sítě vodních toků,

Horské smrčiny představují v situaci měnícího se klimatu biocenózu ohroženou rychlým rozpadem.

Foto J. Chlapek

Hořec jarní (*Gentiana verna*)

Foto L. Bureš

Hořec tečkovaný (*Gentiana punctata*)

Foto J. Chlapek

Pěvuška podhorní (*Prunella collaris*)

Foto T. Pospíšil

rozptýlená zeleň a v neposlední řadě klimatické poměry.

Z hmyzu nelze neuvést na holích žijících okáče horského (*Erebica epiphron*) a okáče menšího (*Erebica sudetica*), hnojníka *Aphodius limbolaris* nebo tesaříka čtyřpásého (*Cornuutilla quadrivittata*) z pásma horských smrčů. Rašelinné biotopy obývají reliktní druhy vážek, např. lesklice severská (*Somatochlora arctica*) nebo šídlo rašelinné (*Aeshna subarctica*).

Nejlépe prozkoumanou skupinou živočichů jsou ptáci, kterých bylo dosud zaznamenáno 168 druhů, z toho 123 hnízdicích. K významným a typickým biotopům patří horské hole a navazující hranice lesa, kde se vyskytují charakteristické druhy, např. linduška horská (*Anthus spinoletta*), linduška luční (*Anthus pratensis*), kos horský (*Turdus torquatus*), bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*), vzácně kulík hnědý (*Endromias morinellus*), pěvuška podhorní (*Prunella collaris*) a slavík modráček tundrový (*Luscinia svecica svecica*). Do nedávné doby to bylo prostředí i pro tetřeva a tetřívka, kteří však nebyli schopni adaptace na civilizační zátěž území zejména cestovním ruchem. Pod hranicí lesa, v závislosti na kvalitě a pestrosti lesních porostů, nalézají dobré podmínky k životu jeřábek lesní (*Bonasa bonasia*), čap černý (*Ciconia nigra*), holub douphák (*Columba oenas*), datel černý (*Dendrocopos martius*), žluna šedá (*Picus canus*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*), křivka obecná (*Loxia curvirostra*) druhy, které reprezentují typickou lesní avifaunu. Charakteristickými hnízdicí horských toků jsou konipas horský (*Motacilla cinerea*) a skorec vodní (*Cynclus cynclus*), na pohnízdni potulce a při záletech

za potravou lze často vidět ledňáčka říčního (*Alcedo atthis*). V prostředí zemědělské půdy, podhorských luk a pastvin žijí kromě chřástala polního (*Crex crex*) křepelka polní (*Coturnix coturnix*), hojný tuňák obecný (*Lanius collurio*) a bramborníček hnědý (*Saxicola rubetra*), vzácnější pěníce vlašská (*Sylvia nisoria*) a zmiňovaný strnad luční. Kvalita jesenické avifauny se projevila i vymezením ptačí oblasti Jeseníky.

Uvedené biotopy reprezentují rovněž charakteristické skupiny živočichů. V lesích žije typický a v minulosti značně přemnožený jelen evropský (*Cervus elaphus*) a srnec obecný (*Capreolus capreolus*). Ze spárkaté zvěře je nutné zmínit nepůvodního kamzíka horského (*Rupicapra rupicapra*), který se v Jeseníkách adaptoval a vyvolává dodnes odborné polemiky o jeho další existenci. K lesním savcům patří poměrně hojná liška obecná (*Vulpes vulpes*), řídce kuna lesní (*Martes martes*) a skalní (*M. foina*), jezevec lesní (*Meles meles*) a veverka obecná (*Sciurus vulgaris*). K zajímavé skupině savců rozhodně patří okřídlení letouni, kteří mají ve starých důlních dílech jedny z největších zimovišť. Dvě lokality byly proto zařazeny do soustavy Natura 2000; zimuje v nich pravidelně kolem 2 500 jedinců 12 druhů, např. netopýrů černých (*Barbastella barbastella*), netopýrů velkých (*Myotis myotis*) či vrápenců malých (*Rhinolophus hipposideros*).

Mezi nejvzácnější ocasaté obojživelníky patří čolek karpatský (*Triturus montandoni*), který má v Jeseníkách nejzápadnější místo svého výskytu. V bučinách lze najít mloka skvrnitého (*Salamandra salamandra*), z plazů připomeneme všudypřítomnou zmiji obecnou (*Vipera berus*) a ještěrku živorodou (*Lacerta vivipara*).

Péče o území

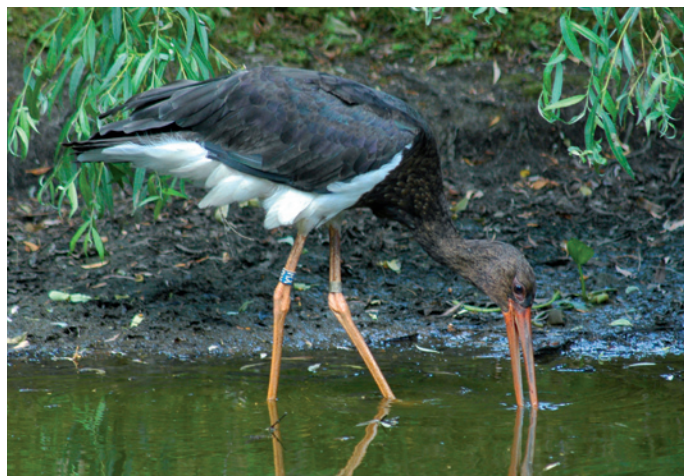
Ochrana přírody se v Jeseníkách potýká s celou řadou specifických problémů, z nichž některé jsou skutečně vážné. V pásmu vysokohorského bezlesí je takovým problémem nepůvodní borovice kleč (*Pinus mugo*), která byla na hřebeny vysazovaná od 80. let 19. století s cílem zvýšit horní hranici lesa, zabránit sjíždění lavin a omezit erozi způsobenou tehdy rozšířenou pastvou dobytka na holích. V současnosti pokrývá asi 180 ha horských holí a někde rychleji, jinde pomaleji se rozrůstá, nebo dokonce generativně šíří. V 70. a 80. letech 20. století se jí podařilo vyřezat ve Velké kotlině a následně v období let 1986–2004 byla uvolněna střední část Malé kotliny. Tím byly vyřešeny nejpálčivější lokality, kde došlo k obnovení padání lavin a působení plazivého sněhu – klíčových faktorů podmiňujících druhovou rozmanitost zdejší vegetace. Zůstala však řada dalších lokalit, kde nastaly ze strany státního podniku Lesy České republiky (LČR) komplikace a práce se zcela zastavily. Téměř pět let soustavného jednání a dvě zpracované studie, zdá se, vedou k opatrnému optimismu: s největší pravděpodobností by se na podzim 2009 měla borovice kleč odstraňovat na lokalitách vyfoukovaných alpských trávníků s výskytem ohrožených druhů a jedinečných geomorfologických tvarů – na Keprníku a v okolí Tabulových skal v NPR Praděd.

Trochu smutný je pohled botanika na uniformní, převážně travnatou vegetaci horských holí, která je důsledkem dřívějšího pastevního hospodaření v nejvyšších polohách. Přitom před několika desítkami let zde kvetly zvonky, sasanky, jestřábníky a další druhy. Současný zákon o lesích pastvu v nejvyšších polohách neumožňuje a navíc je zde

Čolek karpatský (*Triturus montandoni*)

Foto L. Konečný

Vzácný čáp černý (*Ciconia nigra*) nalézá v lesních biotopech Jeseníků vhodné podmínky.

Foto J. Šafář

tolik dalších praktických a mentálních překážek, že obnova druhové rozmanitosti holí je dnes již nereálná. Ovšem i bezzásahovost v sobě skrývá v dlouhodobém horizontu určitou hodnotu a další vývoj horských biotopů v době měnícího se klimatu může být docela zajímavý.

Dalším významným předmětem zájmu ochrany přírody a současně určitého střetu s LČR jsou horské smrčiny, prostředí veskrze problémové, zejména v názorech na management kůrovce. Nemá smysl zakrývat, že požadavky ochrany přírody se s představami lesnického personálu zpravidla rozcházejí. Takových případů se ročně v terénu řeší mnoho desítek a vždy se hledá cesta, jak minimalizovat zása-

hy do prostředí horského lesa a současně nevyvolat intenzivnější gradace kůrovce s následnou významnou a různě nahlíženou změnou stavu předmětu ochrany. Tato praxe představuje velice složité emocionální, psychologicko-odborné balancování na hraně kůrovcové kalamity, která zpravidla vede k zásadní změně struktury ekosystému horské smrčiny, vyvolávání vášní a svižné výměny názorů překvapivě širokého spektra zasvěcených odborníků. Odpověď na otázku chování kůrovce v Jeseníkách v bezzásahovém prostředí mohou dát teprve dlouhodobá pozorování dění v některých experimentálních plochách, případně připravované vymezení bezzásahového území v lesích údolí Bílé Opavy v NPR Praděd.

Závěr

CHKO Jeseníky představuje zachovalost některých částí přírodního prostředí a pohnutou historií formování krajiny člověkem jedinečné přírodní a kulturní dědictví. Aktuální úvahy o zřízení národního parku v nejcennějších partiích Hrubého Jeseníku, v dějinách ochrany přírody nikoliv první, jsou jisté na místě a přinášejí nové úhly pohledu na budoucnost jesenické ochrany přírody a krajiny. Ta musí pružně reagovat na soudobé trendy ve společnosti a stupňující se tlaky na využití přírodního prostředí.

Autoři pracují na Správě CHKO Jeseníky

SUMMARY

Schmidtová T., Hajný L., Halfar J. & Chlapek J.: The Jeseníky Mts. Protected Landscape Area

The Jeseníky Mts. Protected Landscape Area was declared on June 19, 1969, covering 740 km². The PLA is among the regions with highest proportion of forests within the Czech Republic. Because reaching the altitude of 1,491 m a.s.l., the Jeseníky PLA is at the same time vertically the most developed Protected Landscape Area in the country. The Praděd National Nature Reserve (NNR) is the most valuable part of the Jeseníky Mts. With its 2,031 hectares, it is the largest NNR in the Czech Republic. Approx. 70% of the Jeseníky PLA was declared as a Bird Area (in Act No. 114/1992 Gazette on the Protection of Nature and the Landscape, as amended later, the term for Special Protection Areas, SPAs under the Birds Directive) in 2004, thus having become a part of the European Community's Natura 2000 network. In the PLA, 13 Sites of European Importance (in the above act the term for Sites of Community Importance, SCIs under the Habitats Directive) have been listed on the National List of proposed SCIs. They protect mountain Norway Spruce forests and a system of peat-bogs. Vegetation of rocks, spring areas, tall-herb floodplains and snow patches in the Velká kotlina/Great Basin Glacial Cirque is highly unique, including a lot of relics, e.g. Alpine French Honeysuckle or Sweetvetch *Hedysarum hedysaroides*. The area harbours a lot of endemic taxa, e.g. the Ash-Mountains Meadow-grass (*Poa riphaea*), Sudeten Mountains Bohemian Bellflower (*Campanula*

gelida), Sudeten Mountains Eastern Carline Thistle (*Carlina biebersteinii* subsp. *sudetica*), Sudeten Mountains Carthusian Pink (*Dianthus carthusianorum* subsp. *sudeticus*) and Sudeten Mountain Dark Plantain (*Plantago atrata* subsp. *sudetica*). Habitat diversity and quality has resulted in high wild animal species richness there. Although humans caused extinction of the representative fauna species, e.g. the Brown Bear (*Ursus arctos*), Grey Wolf (*Canis lupus*), Wild Cat (*Felis silvestris*), Golden Eagle (*Aquila chrysaetos*), Black Grouse (*Tetrao tetrix*) or Capercaillie (*Tetrao urogallus*), at present other species have been returning back, e.g. the Eurasian Pygmy Owl (*Glaucidium passerinum*), Peregrine (*Falco peregrinus*), Common Raven (*Corvus corax*), Corn Punting (*Miliaria calandra*), Common Rosefinch (*Carpodacus erythrinus*) and Eurasian Otter (*Lutra lutra*). At present, a pair of Common Cranes (*Grus grus*) has been found in the PLA. Birds are the best studied animal taxa. By this time, 168 bird species have been found there, of them 123 as breeders. Bats can meet suitable conditions in abandoned mining workings. Two sites where regularly approx. 2,500 individuals of 12 bat species hibernate have become a part of the Natura 2000 network: among the bat species found there the Barbastelle (*Barbastella barbastellus*), Greater Mouse-eared Bat (*Myotis myotis*) or Lesser Horseshoe Bats (*Rhinolophus hipposideros*) should be mentioned. Due to well-preserved parts of nature and agitated history of influencing the landscape by humans, the Jeseníky Mts. Protected Landscape Area definitely is a unique natural and cultural heritage. The most valuable parts of the Hrubý Jeseník Mts. have been currently considered to be declared as a National Park.